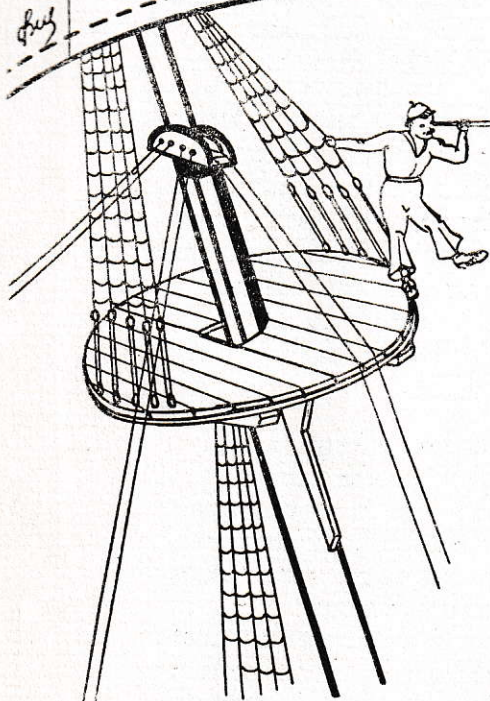

OP DEN UITKIJK

ORGAAN VAN DE VEREENIGING
VOOR KUNST EN KENNIS VAN HET PERSONEEL
DER ALGEMEENE SPAAR- EN LIJFRENTKAS

Nr 3

APRIL 1947

INHOUD

		<u>bl.</u>
<u>STUDIËN</u> :	Surrealisme	2
	De Hertogen van Burgondië	6
	Bergen van Barmhartigheid	9
	Het Blokboek	14
<u>POËZIE</u> :	Harde Nacht	15
<u>SCHILDERKUNST</u> :	V ^e Kunstsalon van de Vere- niging voor Kunst en Ken- nis der A.S.L.K.	16
<u>TONEEL</u> :	Met "Pietje" naar "Den Haag"	17

STUDIËN.

Surrealisme.

Kunst is een zeer rekbaar begrip. Kwestie van smaak, begrijpen, evolutie. In de letterkunde evenzeer als in de plastische kunsten. Is er niet het impressionisme, het expressionisme, het cubisme, het dadaïsme, het surrealisme en om bij de ismen te blijven het slinternieuwe existentialisme. Alle met hun vurige aanhangers en hun verstokte tegenstanders. Pro en contra hebben argumenten bij de vleet om elkander te verguizen en ieder meent het bij het rechte eind te hebben. Daarbuiten is er nog de massa, de leek voor wie al dit gek gedoe nonsens is. Wie bezocht niet reeds een salon van zogenaamde moderne schilderkunst? Om het van verrukking uit te schreeuwen....., om zich krom te lachen....., of schouderophalend voorbij te lopen al naar gelang men pro, contra of leek is.

Bij het leger was ik bevriend met een kunstschilder. Ik weet niet meer te welker gelegenheid hij mij dat tekeningetje present gaf, maar ik wist aanvankelijk niet hoe ik het moest bekijken. Vreemdsoortige figuren, lijnen, halve gezichten of benen, water, een stuk boom, dat alles op een kunstige wijze door elkaar gestrengeld. Een tijd lang stond ik het verbouwereerd aan te gapen en onderste boven te draaien tot hij mij eindelijk uitleg verstrekke. Daar kwam zoiets in van hechte vriendschap (boomwortels), eeuwigheid, enz. dit alles op zinnebeeldige manier uitgedrukt, doch zodanig dat alleen hij deze puzzle ontwarren kon. Toen kende ik het woordje surrealisme nog niet, pas later kreeg ik er kennis van, zonder er echter de ware betekenins van te snappen.

Tot dezer dagen het Willemsfonds een voordracht inrichtte over het "Het Surrealisme in de Kunst en in het Leven". Het was de Heer LANGUI, adviseur in kunstzaken bij het Ministerie van Onderwijs, die op een prettige manier over dit onderwerp uitweidde.

Ik wil U hier dan ook enkele bijzonderheden daarover geven. Doch ik vrees zeer onvolledig te zijn, daar ik noch de bevoegdheid van spreker bezit, noch zijn uitvoerige documentatie, en vervolgens omdat het mij onmogelijk was nota's te nemen in de duistere zaal (er werden lichtbeelden geprojecteerd).

./...

Spreker begon met een sprookje. Toen Odusseus, held van Troje, met zijn twaalf schepen naar zijn vaderland terugvoer, stopte hij de oren van de bemanning vol was, en zelf liet hij zich aan de mast vastbinden, om aan de lokroep van de Sirenen te weerstaan. Dit was zijn redding. Nochtans zegt spreker, ik ware in Odusseus plaats in het water gesprongen en naar het eiland toegezwommen. Dit had weliswaar mijn verlies geweest, doch ik zou er gezien hebben wat nooit een mensenoog te aanschouwen kreeg. Zei Homeros niet dat de Sirenen lokten : "Kom bij ons, wij weten alles, wij zien alles". Het mysterie van de ruimte doorgronden waardoor Pascal reeds duizelig werd. Al die andere raadselen oplossen waarvoor het menselijk vernuft geen uitleg vermag te verstrekken! En spreker nodigt de toehoorders uit met hem in het water te springen en het sprookjeseiland te vervoegen.

En zo gaat het naar de wereld van de surrealisten die geen grens stellen tussen het meetbare en het onmeetbare, de realiteit en de irrealiteit, het bewuste en het onderbewuste. Die grens bestaat voor hen niet en daarom lijken ze ons wel onbegrijpelijk.

Nochtans moet iedereen zich dwingen om gedachten, denkbeelden te vormen. Doet men dit niet dan ver-vaagt ook die scheidingsgrens tussen het bewuste en het onderbewuste : wie vouwde niet reeds in de tram zijn ticketje in grillige plooitjes, wie tekende niet allerlei gekke figuurtjes als hij in dergelijke droomtoestand verkeerde en een potlood bij de hand had. Het ware stichtend de lessenaars van onze hooggeleerde heren rechters, die zich den godgansen dag gruwelijk moeten vervelen, eens te inspecteren. Ook wanneer men droomt is men eigenlijk zichzelf : dan is die dwang welke men aan zijn zinnen oplegt er niet.

Door wie is het surrealisme uitgedacht ?

Het werd niet uitgevonden. Het bestond, het sluimerde en sluimert in iedereen, het is ten slotte tot uiting gekomen onder drang van bepaalde omstandigheden. Wereldschokkende gebeurtenissen, rampen, oorlogen hebben aan 's mensen ideeën vaak een andere koers gegeven. De voorlopers van het surrealisme? Niet minder dan Hiëronymus BOSCH, die met BREUGHEL de meest fantastische scènes schilderde, in strijd met de toen geldende normen. Dit geschiedde op het ogenblik dat de Roomse kerk op haar grondvesten daverde. Later was er

./...

GOYA, en dichter bij ons, James ENSOR.

En zo komen wij aan de periode 1918-1920. In Zwitserland vormt er zich een groepje anarchisten van verschillende nationaliteit, waaronder deserteurs, die lak hebben aan al dat oorlogsgedoe. Zij trekken ten strijde tegen alle gevestigde gebruiken. Musea : mag men verbranden, literatuur = gekheid, genie = overbodig. Hun stelling "la sottise de l'art" willen zij met alle macht bewijzen. Zij willen de toeschouwers doen walgen van al wat met kunst iet of wat te maken heeft. Dit klimaat van volstrekt nihilisme is trouwens vervat in het "gedicht" getiteld Dada en dat luidt

Dada
bébé
pipi
caca
dodo

Vandaar het "dadaïsme" de leerstelling dezer nihilisten.

Wie kent niet het "billet russe". Iets dergelijks pasten zij toe op het schilderen: een doek b. v. in vieren gevouwen. Ieder volledigt wat zijn voorganger maakte zonder dit te hebben gezien. Het hoeft niet gezegd welke gekke dingen zo tot stand kwamen. De Fransman Picabia dient bijzonder in deze periode vermeld.

Omstreeks 1922 groeit uit het negativistisch dadaïsme het eigenlijk surrealisme.

Inspiratie wordt gezocht bij de kinderen, die allen kleine kunstenaars zijn, bij de wilden, bij wie zenuwziekten, neurasthenie en hysterie onbekende verschijnselen zijn en ook bij de krankzinnigen die authentiek zijn en niet simuleren. Ze zijn allen zoals ze werkelijk zijn en ze geven in hun tekeningen meer de onredelijke beelden uit hun onderbewuste dan wel de waarneembare natuurverschijnselen weer, juist omdat bij hen die scheidingsgrens met het bewuste niet bestaat.

En zo komen wij dan tot de eerste werkelijke surrealisten, waaronder de Italiaan Giorgio de Chirico wiens invloed zeer groot was doch die achteraf zijn werk uit deze periode verloochende, een groep van Catalanen, die een overwegende rol speelden en waaronder voornamelijk Salvator Dali te vermelden is, de Duitser Max Ernst en de Vlaming Frits Vanden Berghe van de

./...

Latemse school die tevens sterk onder invloed stond van PERMEKE.

Van al deze kunstenaars werden werken geprojecteerd en hierbij werd commentaar gegeven. Ik zeg "commentaar" en niet "verklaring" want zoals spreker zeide, een verklaring voor hun werk kan bezwaarlijk gevonden worden, vermits zij het onwerkelijke willen bereiken, ten koste van het redelijke. Fritz VANDEN BERGHE die hij persoonlijk kende vertrouwde hem eens dat wanneer hij een schilderij in een rechterhoek begon, hij niet zeggen kon wat er in de linkerhoek komen moest. Dat moest geleidelijk groeien uit wat reeds tot stand kwam.

Een laatste vertegenwoordiger hebben wij nog in onze landgenoot Paul Delvaux die thans veel bijval geniet in New-York waar hij exposeert.

Om zijn voordracht te besluiten toonde de heer LANGUI nog een beeld uit de surrealistische film van Brunuel en Dali "Le chien Andalou". Een man en een vrouw liggen samen in bed. De man staat op, neemt zijn scheermes en begint het te wetten. De vrouw staat eveneens op en gaat naar het venster. Haar prachtige ogen schitteren geweldig in het licht. De man treedt naderbij en snijdt een oog van de vrouw middendoor. Een tiental mensen vallen gewoonlijk flauw als zij deze gruwel te zien krijgen.

En spreker vraagt dat scheermes en dat oog als een symbool te beschouwen : moesten wij soms een tentoonstelling van surrealisten gaan bezichtigen, laten wij dat doen met een surrealistenoog en weigert dit oog deze dienst, wel aarzelen wij dan niet en snijden wij het maar middendoor.

Zo eindigde deze reis naar het sprookjeseiland.

x

x x

Meen nu maar niet dat ik U willen bekeren heb tot het surrealisme. Ik bedank voor dit apostolaat. Les goûts et les couleurs..... Maar misschien heb ik U wat nader ingelicht over het vormingsproces van deze kunstrichting. Dit was althans mijn bedoeling.

L.C.

./...

DE HERTOGEN VAN BURGONDIE.

Door veel geschiedkundigen wordt de Burgondische periode geroemd als het schoonste tijdperk uit onze geschiedenis. En afgezien van alle partijdigheid is er toch wel reden om nader met de verwezenlijkingen der Burgondische hertogen en met hun werk kennis te maken. Daarom dan deze bijdrage.

PHILIPS DE STOUTE.

Niets bestemde Philips van Valois, jongste zoon van de Franse Koning Jan II om te regeren over Burgondië en Vlaanderen. Enkel de wisselvalligheden van huwelijk en dood brachten in zijn hand de schoonste en de rijkste erflanden van Europa.

Philips de Stoute was een dapper, bezadigd en schrander man. Hij beschikte tevens over een flinke dosis gezond verstand. Froissart zegde van hem : "Il voit loin". Toen hij in 1384 na de dood van zijn schoonvader Lodewijk van Male, zijn intrede deed in Vlaanderen was hij hier geen onbekende meer. Zijn ridderlijkheid en zijn heldhaftigheid hadden onze edelen sympathiek tegenover hem gestemd.

Nochtans stonden de Vlamingen bij de aanvang van zijn bewind tegenover hem vijandig. Immers Philips de Stoute streed in 1382 te West-Roozebeke aan de zijde van de Franse koning tegen Philips Van Artevelde. Doch het schrander bestuur van Philips nam deze haat weg. Hij bezorgde Vlaanderen innerlijke vrede.

Bij zijn aankomst in Vlaanderen in Februari 1384 was Gent, de oude vechtstad, nog steeds niet onderworpen. Philips deed zijn eerste blijde intrede te Brugge, dat de heerschappij der Gentenaren maar slecht verdroeg. Gent bleef verder strijden.

De peripetieën van deze strijd, met het isoleren van Gent en het beleg van DAMME leidden tot de vrede die de 18^e December 1385 getekend werd. Hier valt de fiere en trotse houding der Gentse poorters aan te stippen. Ze weigerden voor de hertog de knieval te doen, daar ze daartoe vanwege de stad geen opdracht hadden gekregen en omdat zij het initiatief van de "paeyse" niet hadden genomen. Dank zij de tussenkomst

./...

van de gravin, Margareta Van Male, liet Philips zich vermurwen. Aan de Gentenaars werd algemene voldoening geschonken. De 4^e Januari 1386 deden de graaf en de gravin hun blijde intrede in de Stad der Artevelde.

Door de opstand der laatste jaren was Vlaanderen de economische ondergang nabij. De drie steunpilaren van het Graafschap, Gent, Brugge en Ieper, waren door de gebeurtenissen fel aangetast. Gent was uitgeput, Brugge had zwaar geleden door de belemmeringen in zijn handel, te Ieper was de arbeiderswijk neergebrand. Slechts een sterk bestuur kon Vlaanderen redden. En de graaf die het goed meende met de Vlaamse bevolking wou Vlaanderen weer doen bloeien. Maar de middelen die hij wou aanwenden vielen niet in de smaak zijner onderdanen. Hij en niet de gemeentenaren zouden Vlaanderens bloei verzekeren. Zo kwamen de democratische en de autocratische strekkingen tegenover elkaar te staan. Doch de graaf had geleerd dat de Vlamingen tot het uiterste hun vrijheid konden en durfden verdedigen.

De strijd die Philips tegen Vlaanderen, vooral tegen Gent voerde, had hem niet belet bijzondere aandacht te besteden aan zijn buitenlandse politiek.

De expansiepolitiek der Burgondische hertogen was vooral gericht op het blok gelegen ten Westen van het Duitse keizerrijk nl. Brabant en Limburg. Lodewijk van Male had Philips de Stoute de weg daarheen getoond en ten dele gebaad. Waar Lodewijk Van Male echter niet kon steunen op de Franse legers, stonden deze gans ter beschikking van Philips. De graaf zelf stond in hoog aanzien bij de Vorsten van Brabant, Limburg, Henegouwen, Holland en Zeeland. Met de regerende vorsten in Brabant en Luxemburg (Wenceslas van Luxemburg en Albrecht van Wittelsbach) knoopte hij vaste betrekkingen aan. Het vroegtijdig afsterven van Wenceslas bood een enige gelegenheid om aan de Vlaamse en Brabantse kwestie al zijn aandacht te schenken en uit deze toestand behendig partij te kiezen.

Lodewijk VAN MALE beschouwde een bondgenootschap met de Wittelsbachs als de spil van zijn annexatieplannen over Brabant. Het moet ons dan ook geenszins verwonderen dat zijn schoonzoon Philips dezelfde plannen koesterde. Een huwelijksverbintenis tussen het Burgondische huis en de Wittelsbachs kwam tot stand in 1384. Johanna van Brabant was bemiddelaarster (zij was Philips en zijn gemalin zeer genegen). Gemakkelijk was haar taak echter niet geweest.

Deze verbintenis (tussen de oudste dochter van
./...

Philips en Willem graaf van Ostervant) is voor onze latere geschiedenis van het grootste belang en sleepte onverwachte gevolgen na zich. Allereerst de vereniging van Vlaanderen en Brabant en naderhand de eenmaking der Nederlanden. Dit huwelijk betekende eveneens een achteruitgang van de Engelse macht in de Nederlanden, daar de Wittelsbachs, vroegere bondgenoten der Engelsen, thans aan Philips de Stoute gebonden waren.

In de Nederlanden zelf dook echter een vijand op.

Willem, hertog van Gelre en neef van Johanna van Brabant, was een krachtdadig en ondernemend man. Zijn houding tegenover Johanna, naarmate deze meer en meer in de Burgondische invloedssfeer geraakte, werd scherper.

Daar de Engelsen geen trouwe bondgenoten in de Nederlanden meer hadden, was het voor hen de gepaste gelegenheid om de sympathie van de Geldese hertog te verwerven. Een verdrag kwam tot stand in Juni 1396. Op dit ogenblik was Willem reeds in oorlog met Brabant.

Bij het uitbreken van de strijd zag de internationale toestand er uit als volgt :

Aan de ene kant : een vastberaden hertog die de Franse (Burgondische) expansie wil bestrijden. Onder zijn bondgenoten Engeland, met veel beloften maar dat hem weldra in de steek zal laten; aan de andere kant Johanna, gesteund door haar Franse bondgenoten. De hertog van Burgondië had de handen vol met de voorbereiding van een overzeese inval, die zijn vloot van Sluis uit naar Engeland zou ondernemen.

+

+

+

./...

OVER BERGEN VAN BARMHARTIGHEID
alias pandjeshuizen of lommerds.

BERGEN VAN BARMHARTIGHEID ?

Uit onze jeugdlectuur is ons het beeld bijgebleven van Conscience's "Arme Edelman", die, met de schaamte op het voorhoofd en de wanhoop nabij, Antwerpen's eenzaamste straten doorkruist, om aan te landen bij een "gezworen bergdrager" en er zijn gouden snuifdoos - het laatste aandenken zijner moeder - te verpanden, na het wapenteken met zijn pennemes te hebben verwijderd.

BERGEN VAN BARMHARTIGHEID ?

Onwillekeurig denkt de Brusselaar aan het akelig en weerzinwekkend gebouw uit de "Rue St.Ghislain", dat, met zijn grauw-roze en gevangenisachtige voorgevel, onweerstaanbaar de aandacht wekt. De Gentenaar, daarentegen, waardeert de charme en de harmonische schoonheid, waarmee Wenceslas Cobergher de "Berg" van de fiere stede, bij de aanvang van de 17de eeuw, getooid heeft.

BERGEN VAN BARMHARTIGHEID ?

Hoeveel landgenoten hebben er voor immer, achter sombere loketten, hun kleynoden, hun gouden uurwerken en overgeërfde relikwieën vaarwel gezegd ? Hoeveel verborgen miseries zijn in die doffe instellingen "tot openbaar nut" op rendez-vous gegaan ? Hoevelen, die het leven diep ontgoochelde, brachten er hun laatste schamele voorwerpen, getuigen uit een voorspoediger verleden !

Het "Musée du Luxembourg" bergt een genre-schilderij van Ferd. HEILBUTH : in een kamer met schraal uitzicht, tegen de achtermuur, wachten sjofele mensjes hun beurt af om rechts naar het loket te schuiven, waar voor het ogenblik een jonge vrouw en een jonge man de bediende wat kledingstukken en een matras voorleggen.

BERGEN VAN BARMHARTIGHEID ?

Waar komt die eigenaardige benaming vandaan ?

Ver van gesmeed op Nederlandse bodem, is ze zonder meer de vertaling van het Franse "Monts de piété", dat op zijn beurt afstamt van het Italiaanse "Monti di pietà".

./...

Algemeen is men van gevoelen dat de eerste Berg van Barmhartigheid opgericht werd door de Franciscanen te Perugia (Italië), in de 2de helft van de XVde eeuw, en dat hij zijn naam ontleende aan de heuvel (monte) waarop hij gelegen was. Er wordt ook beweerd dat de allereerste Berg door Paus SIXTUS IV gesticht werd te Savona (havenstad bij Genua) in het jaar 1479. Wat er ook van zij, aanbevolen door de pauselijke bul "Inter Multiplis", van Leo X (pontificaat 1513-21), kenden de Bergen van Barmhartigheid een snelle uitbreiding, zodanig dat hun bedrijvigheid ook over de Alpen navolgers kweekte.

In de volkstaal hoort men ook dikwijls het woord "lommerd" gebruiken. Men weet dat in de Middeleeuwen talrijke Italiaanse financiers in ons land gevestigd waren ; zij waren meestal afkomstig uit het Noorden van het schiereiland. Lommerd, lombard of lomberd betekent dan ook eigenlijk iemand uit Lombardije, die alhier een geldkantoor openhield. De "Rue du Lombard" te Brussel wordt aldus genaamd omdat een berg van barmhartigheid (le lombard !) aldaar opgericht werd in 1618.

De officiële naam is thans "Openbare Kas van Lening". In Holland gewaagt men van "Banken van Lening" of "Pandhuizen".

De Brusselaar spreekt spottenderwijze van "Ma Tante".

+
+ +

In de 13de en 14de eeuwen gaf de ontwikkeling van de economie stilaan aanleiding tot aanzienlijke kredietbehoeften ; de Lombardische geldwisselaars alhier gingen dan ook meer naar de kredietverlening over. Ze stonden verbruikskredieten toe aan vorsten en particulieren : hun orgaan waren de leentafels, die, evenals de wisselbanken, door een vorstelijk octrooi vergund werden. Onder hun verrichtingen was het uitlenen van geld, tegen interest, zeker wel de voornaamste.

Een feitelijke geldmarkt bestond echter nog niet. De rentevoet schommelde van 15 tot 120 %. Wie geld behoefde moest maar zien waar hij er krijgen kon en derhalve genoeg nemen met de voorwaarden die een toevallige geldschieter oplegde.

Gans de Middeleeuwen door ging de Kerk dergelijke woe-ker te keer. Waar zij aanvankelijk elke lening tegen intrest streng verbood, duldde zij, ten slotte, de geldhandel binnen de grenzen, die de tijd, de gebruiken en de wetgeving hadden goedgekeurd.

./...

Ook de burgerlijke overheden legden, van de 14de eeuw af, beperkingsmaatregelen op, inzonderheid waar het ging om de minvermogene cliënteel der Lombarden, 't is te zeggen zij die hun schuld dekten door roerende panden : juwelen, tafelerief in edel metaal, kleeren, lijfrenten, ambachtsmaterieel, enz...

Gedurende de 2de helft van de 16de eeuw weken de Italiaanse geldhandelaars uit : hun vertrek bracht in ons land een leemte teweeg die, onder begunstiging van de heersende troebelen, de droevigste woekerpraktijken inluidde. Ten gevolge van de klachten, die te allen kante opstegen nopens de hoge rente die door particuliere geldschieters gevorderd werd, vvaardigden aartshertogen Albrecht en Isabella een verordening uit over de verrichtingen van pandhoudende schuldeisers en stelden een billijke rentevoet vast.

Deze vorsten lieten Wenceslas COBERGHER zijn plan door-drijven om in de voornaamste steden van het land Bergen van Barmhartigheid op te richten, waar de kleine lui gemakkelijk en op voordelige wijze leningen op panden zouden bekomen.

Deze COBERGHER (Antwerpen 1560 - Brussel 1634) was meer dan een gewoon figuur : het was een veelzijdig actieve persoonlijkheid, tevens archeoloog, architect, schilder, ingenieur en econoom. Van 1580 tot 1604 verbleef hij in Italië. Bij zijn terugkeer in de Nederlanden wordt hij door de aartshertogen tot hofbouwmeester benoemd. Aan zijn talent danken we, buiten de plannen van de "Bergen" van Gent, Kortrijk, Mons en Namur, de oprichting van het Stadhuis van Ath, van de Basiliek te Scherpenheuvel en van de Augustijnerkerk te Antwerpen, allemaal in forse barokstijl.

In 1619 liet COBERGHER een brochure verschijnen met daarin de octrooibrieven, krachtens dewelke hij opperintendant benoemd werd van de Bergen van Barmhartigheid "par toutes les villes de nos pays de par deçà, où présentement se tiennent les dictes tables de prest ou lombard".

Gedurende de jaren 1619-1633 werd COBERGHER aldus de grondlegger van onze hedendaagse Bergen van Barmhartigheid. In sommige steden werden speciale gebouwen aangekocht, zoals te Mechelen, waar COBERGHER het prachtige huis van Jerom BUSLEYDEN verwierf; in andere steden werden nieuwe lokalen gebouwd onder leiding van COBERGHER zelf, zoals we reeds aantoonde.

De nieuwe instellingen werden door de woekeraars heftig aangevallen, die allerlei fantastische geruchten onder het publiek verspreidden. Reeds in 1621 liet een onbekende auteur, onder het pseudoniem "Amator Pietatis", een apologie verschijnen, ./...

waarin hij de lasteraars en de vijanden van de Bergen van Barmhartigheid een duchtige afstraffing toediende. De brochure bevatte een vijftigtal berijmde bladzijden met een appendix waarin de kastijding voorkomt van een valse aantijger : openbare zelfbeschuldiging, blootshoofds, geknield en handen te zamen, en daarna eeuwige verbanning uit de staten van "Hun Doorluchtigheden".

Na de dood van COBERGHER, ging het beheer van de Bergen van Barmhartigheid over op zijn zoon Karel.

Hun leuze getrouw - "Beatus qui intelligit super egenum et pauperem : in die mala liberabit eum Dominus" (Zalig die de noodlijdende en de arme begrijpt : de Heer zal hem te kwaden dage bevrijden) -, hebben de lommerds de eeuwen getrotseerd ; ze kenden een stijgende bloei naarmate de woeker meer en meer verdrongen werd.

Onder de Franse overheersing werden de Bergen van Barmhartigheid opgeheven : ze kregen een klein tijdsbestek voor hun liquidatie. Edoch, het groeiend pauperisme dwong de Franse machthebbers aldra de terugweg in te slaan ; na luttele jaren werden de Bergen van Barmhartigheid in ere hersteld of zeggerecht gereorganiseerd.

In 1826, tijdens de vereniging van ons land met Holland, kwam een nieuw decreet tot stand, tot, in 1848, de Belgische wetgever de organieke wet op de Bergen van Barmhartigheid liet verschijnen.

Bij de wet van 17 December 1923 werden de Bergen van Barmhartigheid nogmaals gereorganiseerd en herdoopt in "Openbare Kassen van Lening".

Sedert 1924 heeft de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, krachtens laatstbedoelde wet, aan sommige dezer Kassen leningen toegestaan, tegen de borg van de gemeentebesturen, onder wier toezicht zij staan ; bewuste voorschotten mogen slechts gebruikt worden voor het toestaan van leningen tegen verpanding van waarden en roerende voorwerpen, met uitsluiting van nieuwe koopwaren.

+
+ +

Samen met de Kerkfabrieken en de Commissiën van Openbare Onderstand, vormen de Openbare Kassen van Lening de zogenaamde "kleine" of "ondergeschikte" besturen, onder voogdij
./...

van de Gemeenteraad en verder van de Bestendige Deputatie en de Regering.

Tot de oprichting of het verval van de Kassen van Lening wordt besloten door de Gemeenteraad, die tevens de organieke reglementen opmaakt, de rentevoet voor de beleningen vaststelt alsook de begrotingen en rekeningen goedkeurt, behoudens opmerkingen van Deputatie en Koning. In geval van tekort aan geldmiddelen moet de gemeentekas bijspringen.

Zoals men het zich gemakkelijk kan voorstellen vergen de talrijke kleine leningen, het bewaren van de meest uiteenlopende panden en het schatten door gespecialiseerde beroepslieden, zware administratiekosten. Hieruit vloeit voort dat de rentevoet die van de ontleners geëist wordt, ofschoon hij voor dit slag voorschotten binnen redelijke perken gehouden wordt, toch nog tamelijk hoog oploopt.

En ware de tegeldemaking van de verjaarde panden niet een kostbare bron van bijverdiensten, dan zou de leefbaarheid van menige "Berg" jammerlijk in 't gedrang komen. Weliswaar maken de Openbare Kassen van Lening van dit recht slechts een matig gebruik en mogen de geldopnemers zelfs geruime tijd na de verkoop (wettelijk 2 jaar) het eventuele boni opvorderen.

Onnodig er aan toe te voegen dat de beambten bij de "Openbare Kassen" de grootste geheimhouding wordt opgelegd.

+
+ +

Wanneer, denkt U, hebben de Openbare Kassen van Lening het meest te doen? In tijden van rampspoed of onzekerheid? Mis!

Hoe paradoxaal het ook moge klinken, het is juist in perioden van economische bedrijvigheid dat "Ma Tante" de beste zaken doet en dat haar ontvangsten toenemen.

We staan hier voor een economisch verschijnsel, waaraan een zekere dosis psychologie ten grondslag ligt. In perioden van economische gedruktheid deinst het publiek er voor terug waardevolle zaken vast te leggen, zolang het de mogelijkheid niet inzielt ze binnen afzienbare tijd in te lossen.

Omgekeerd, wanneer de activiteit heropleeft, aarzelen sommige handelaars niet (bv. om een gunstig koopje te sluiten) voorwerpen met grote waarde aan de "nagel" te hangen, om ze, eenmaal de winst behaald, tegen een redelijke rente, weer vrij te maken. Hier kan men dan spreken van doelmatige hulp aan de
./...

bedrijvige standen.

Jammer genoeg gebeurt het nog maar al te dikwijls dat een schamele arme, met een benepen hart en door de uiterste ellende gedreven, de weg van de lommerd moet inslaan. Voor sommigen breekt later wel een "heilbrengende morgen" aan. Zij zijn het die - o vreemdsoortige ondankbaarheid ! - bij "Ma Tante" de schamele dingskens vergeten die hen door de zwarte miserie hebben geholpen.

J. GEYSELS.

DRUKKUNST

HET BLOKBOEK

De voorganger van het gedrukte boek is het blokboek.

In de beginne werden afbeeldingen van heiligen en vorsten, alsmede grepen uit het geestelijk en uit het volksleven in houten blokken of in metaal gesneden, met kleurstof bestreken en door wrijving met de hand op papier of perkament afgedrukt, tot stichting en vermaak van een iegelijk.

Bij de aanvang van het Boergondisch tijdvak werden reeds veelvuldige afdrukken genomen van houtsneden, gemaakt door graveurs, wier namen niet tot ons zijn gekomen; doch de facultuur ervan wijst aan dat die kunstenaars geestelijk verwant waren met de school van schilders, beeldhouwers en miniaturisten, sieraad van het Hof van Filips de Stoute, te Dijon, meestal Vlamingen of behorende tot de Vlaamse school, als daar waren, Claus Sluter, Melchior Broederlam, Jan Malouel, Jacquemart van Hesdin, enz ...

Verscheidene prenten met verklarende bijschriften werden samengebonden en gingen een verhalend of stichtelijk geheel uitmaken.

De bladen der eerste blokboeken werden aanvankelijk langs één zijde bedrukt en twee aan twee tegen elkander geplakt, wijl door het wrijven met de hand telkens een bladzijde onbruikbaar was. Later, bij het gebruik der drukpersen werd dat euvel verholpen.

Stijl en beeld waren primitief, maar doorgaans mooi en kunstrijk.

(Lees vervolg bladzijde 18.)

POEZIE

HARDE NACHT.

De klare maneschijn verhardt den stillen nacht.
Ik staar mijn venster uit en speur den slaap der dingen.
Er klinkt geen lied, er is geen weezang en geen klacht.
Slechts ik alleen moet weer mijn tastend heimwee zingen.

Het harde licht van dezen troosteloozen nacht
Verdooft den laatsten glans in mijne wijde oogen.
Toch blijf ik hier, en als getrokken door een vreemde macht
Word ik gelijk een kind naar helder licht gezogen.

Ik kan niet weg van hier en blijf aan 't venster staan
Alleen en met mezelf, want niemand zal nog komen.
Ik heb geen mensch. 't Is of ik wandel in een laan
Met draden van den herfst gesponnen rond de boomen,

En waar het klamme vocht in mijne kleeren dringt.
Zoo eenzaam als ik ben, heb ik mijn pijn gedragen.
En toch, in al mijn angst ben ik de man die zingt
Een lied, wel zwaar van zorg : een zegen voor de dagen.

P. DE WOLF.

SCHILDERKUNST

Ve KUNSTSALON VAN DE VERENIGING VOOR KUNST
EN KENNIS DER A.S.L.K.

- Artikel overgenomen uit het "Nieuwsblad" van 22 October 1946.

Het personeel der Algemene Spaar- en Lijfrentekas moet wel een groot aantal kunstenaars omvatten, om het mogelijk te maken dat de "Vereniging voor Kunst en Kennis" uitsluitend bestaande uit leden van het personeel, blijve voortleven.

Een enig bewijs van deze activiteit is wel de Vijfde Tentoonstelling van Schilderijen, die Zaterdag laatstleden, in de zetel der Kas, Wolvengracht, 58, te Brussel, werd geopend, en die elke Zaterdag, van 14 tot 18 uur en iedere Zondag, van 10 tot 18 uur, voor het publiek toegankelijk is tot de 3e November.

Deze tentoonstelling van liefhebbers kunstschilders, doet ons dadelijk het heerlijke initiatief loven van de inrichtende kring en van de directie van de A.S.L.K. die deze kunstuiting van haar personeel behartigt.

Er wordt werk tentoongesteld van schilders die weliswaar onderling geen school maken, maar die toch allen het bewijs leveren dat ze iets kunnen.

De beste werken zijn wel die van Florimond VERSIN, Octave PIRLET, Léon DELIRE en Gustave BECK. Het werk "LISSEWEGE" van Pirlet, doet zich, naar onze mening, wel het meest opmerken door zijn gave kleur en vlakverdeling en zijn eenvoud, terwijl "LATAFEL MET H. MAAGD" 'n uiterst stemmig doekje van Léon Delire diens talentvolle gave veropenbaart, samen met "CONTRE-JOUR", "HOLLE WEG" en "LENTE", welke werken het machtige penseel van Delire illustreren en zijn meesterschap in het stemmige landschap, waarin licht en clair-obscur een prachtige hoofdrol spelen. Van Pirlet zijn bovendien het experiment "MIDDAGDUTJE DER VISSERS", "KAPELLEKERKWIJK", "BRABANTS LANDSCHAP" en "KANTWERKSTERS" te noemen.

Florimond Versin lukt in zijn fel geborstelde werken geweldige lichteffecten, zoals in zijn twee "STILLEVENEN", "OUD HUISJE" en "BOSKANT". Marcel van Poucke levert het bewijs dat zijn werk kwaliteiten bezit, zoals zijn "STILLEVEN" maar tevens dat het nog jong is, zoals "VOETPAD TE DILBEEK", terwijl "OUDE SCHUIT" b.v. weer op een zekere knapheid wijst.

./...

Gustave BECK, daarentegen, van wien er een tiental werken hangen, waagt zich aan enigszins geslaagde portretten en figuren, waarin hij nochtans aan zwierigheid tekort schiet (zie "NAAKT", "PORTRET" en "VIADUCT"), terwijl zijn tekeningen en zijn "STILLEVEN" genoegzaam aanduiden dat hij een der beste tentoonstellers is.

Van Gaston Delval mogen we vooral "DE GELE KAST" en "PAPENKASTEEL" noemen, terwijl een "STILLEVEN MET RADIJZEN" van Camille Lison, zich doet opmerken. Twee doeken van deze laatste, n.l. "STILLEVEN MET TOMATEN" en "KARVEEL" tonen aan dat er nog dient gezocht naar een betere techniek op gebied van vlakvulling.

Bij Jean Wuyts vonden we vooral "DORP" en "WILG" vermeldenswaard.

In zijn geheel genomen een welgeslaagd kunstsalon, waarvoor de inrichtende kring en de directie der A.S.L.K., alle lof verdient. Met belangstelling ziet het publiek ook uit naar de andere afdelingen van de Kring, o.a. naar de toneelafdeling, die eens op de planken wordt verwacht.

TONEEL

MET "PIETJE" NAAR "DEN HAAG".

De K.L.M. (Koninklijke Luchtvaartmaatschappij van Holland) waarvan enkele leidende personaliteiten onze opvoering van "DOLLE HANS" bijwoonden te Brussel in de K.V.S., nodigde de "Bijenkorf" uit om, in het teken der Nederlands-Belgische Vriendschap een voorstelling te geven van "PIETJE DE LANDLOPER", in de feestzaal van de Direntuin te Den Haag.

Donderdag 23 Februari laatstleden reisden de "BIEKENS" af.

Gulle joviale ontvangst. Geweldige belangstelling ! Ruim 1500 toeschouwers vulden de mooi opgesmukte feestzaal. Het applaus dat na de opvoering ons dan ook ten deel viel duurde wel 5 minuten.

Dit succes zullen de "BIEKENS" lang geheugen.

HET BLOKBOEK (Vervolg van bladzijde 14).

In gans West-Europa en inzonderheid in de Nederlanden verschenen aldus talrijke oplagen van stichtelijke boeken, o.m. de "Apocalypsis" de "Biblia Pauperum" (Bijbel der Armen), het "Canticum Canticorum" (Lied der Liederen), het "Speculum Humanae Salvationis" (Spiegel van het Heil der Mensheid).

Er wordt algemeen aangenomen dat de blokboekperiode zich ongeveer uitstrekt van 1430 tot 1470 en dat de Nederlanden de beste werken van dat genre, wat de kwaliteit der gravures betreft, voortbrachten. Men houdt het er voor dat de prenten, of althans de tekeningen die er voor gediend hebben, het oeuvre zijn van miniaturisten en schilders uit die tijd, die zich nauw aansluiten bij de gebroeders van Eyck en bij Rogier van der Weyden.

Op de 33 blokboeken, die gevonden werden, verschenen er ten minste 15 in de Nederlanden.

De "Broeders van het gemene leven" vervaardigden blokboeken, o.m. het "Spirituale Pomerium", in de tijd dat Hendrik van den Bogaerde, alias Henricus Pomerius, prior was van de geestelijke nederzetting te Groenendaal bij Brussel. Dit klooster werd opgericht door de mysticus Jan van Ruusbroec, die volgelingen had als Geert Groote en Floris Raderwyn, pioniers van het opkomend humanisme. De "Broederschap van het gemene leven" speelde een aanzienlijke rol in het geestelijk, intellectueel en opvoedkundig leven van de XIVe eeuw af tot in de XVIIe eeuw.

Een meesterwerk van het blokboek-genre is ontegensprekelijk het "Ars Moriendi" (de Kunst van sterven). In het voorwoord van dit typische werk wordt gezegd dat het boek in die vorm werd gedrukt ten nutte van een iegelijk : de tekst, ten behoeve van de geestelijken, de prenten ten behoeve van geestelijken en leken.

Het boek werd algemeen verspreid tijdens de pestjaren. De priesters gebruikten het tot stichting en opbeuring der stervenden. De houtsneden zijn ware meesterwerken; de graveur was heel zeker een kunstenaar in zijn vak en was hij zelf niet de ontwerper van de prenten, dan werkte hij naar tekeningen van een groot schilder.

De 24 bladen, waaruit het werk bestaat, zijn een homogeen geheel; telkens zijn twee bladzijden tegenover elkaar geplaatst; om beurten worden voorgesteld : de pomperijen van de duivel om zich van de ziel van de stervende meester te maken en de verheven toespraken van de engel voor het zieleheil van de zieke en tot bekamping van de invloed des duivels.

S.